

[Kulturní a kreativní centra - inspirace ze zahraničí i z ČR \[1\]](#)

Autor:

- [JANSOVÁ, Linda](#) [2], [RICHTER, Vít](#) [3]

Číslo:

- [2022, ročník 31, číslo 1](#) [4]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [5]

Klíčová slova:

- [kulturní a kreativní centra](#) [6], [tvoření](#) [7]

V návaznosti na [samostatný článek o přípravě výzvy Ministerstva kultury pro Národní plán obnovy se zaměřením na malá kulturní a kreativní centra](#) [8] jsme připravili výběrový přehled zahraničních i českých zdrojů, které mohou posloužit jako zdroj inspirace při přípravě projektů do této výzvy.

Nejprve uvádíme pracovní definici kulturních a kreativních center a následně nejdůležitější tematicky relevantní pasáže z Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. Poté věnujeme pozornost několika směrům, kterými se lze při uvažování o problematice kulturních a kreativních center v souvislosti s knihovnami vydat. Výčet těchto směrů pochopitelně není taxativní; je téměř jisté, že právě k této oblasti lze příznačně přistupovat velmi kreativně. Poté je doplňkově zařazeno několik příkladů konverzí průmyslových objektů pro kulturně-kreativní účely a taktéž příkladů prostor knihoven, které mohou být inspirací při uvažování o možné roli knihovny jako kulturního a kreativního centra.

Pracovní definice

Jako východisko lze využít text [Nařízení Evropského parlamentu a Rady \(EU\) 2021/818 ze dne 20. května 2021, kterým se zavádí program Kreativní Evropa \(2021–2027\) a zrušuje nařízení \(EU\) č. 1295/2013](#) [9]. V nařízení je uvedeno, že **kulturními a kreativními odvětvími** se rozumí „všechna odvětví:

a) jejichž činnosti, z nichž mnohé mají potenciál vytvářet inovace a pracovní místa zejména z duševního vlastnictví:

i) jsou založeny na kulturních hodnotách nebo na uměleckých a jiných individuálních nebo kolektivních kreativních projevech; a

ii) obnášejí vývoj, vytváření, výrobu šíření a uchovávání zboží a služeb, které zachycují kulturní, umělecké nebo jiné kreativní výtvoř, jakož i související činnosti, jako je vzdělávání či řízení;

b) bez ohledu na:

i) jejich tržní či netržní zaměření;

ii) druh struktury, která tyto činnosti vykonává; a

iii) způsob financování dané struktury;

tato odvětví zahrnují mimo jiné architekturu, archivy, knihovny a muzea, umělecká řemesla, audiovizuální odvětví (včetně kinematografie, televize, videoher a multimédií), hmotné a nehmotné kulturní dědictví, design (včetně módního návrhářství), festivaly, hudbu, literaturu, scénická umění (včetně divadla a tance), knihy a vydavatelské činnosti, rozhlas a výtvarná umění“.

Kulturní a kreativní centrum bychom tedy mohli pracovně (pro účely tohoto článku) definovat jako **místo, kde dochází k rozvoji kulturních a kreativních odvětví**. Z definice kulturních a kreativních odvětví zároveň vyplývá, že **takovým centrem může být i knihovna sama o sobě**.

Nyní se zkusme podívat, jak se k této oblasti vyjadřuje [Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030](#) [10].

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030 jako východisko

Ve třetím pilíři (Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství) [aktuální koncepce rozvoje knihoven](#) [10] je zdůrazněno, že „**[k]nihovny současnosti podněcují a podporují vznik nových kulturních hodnot a poznatků**“ a „**[a]ktivně tak vstupují do procesu vytváření nových poznatků a inovací**“ (s. 33 koncepce).

Myšlenka knihoven jako kulturních a kreativních center je v textu koncepce rozpracována i dále, viz především s. 33:

- „Přímá podpora vzniku nových kulturních hodnot a znalostí knihovnami pak spočívá v **nabídce takových služeb, které umožňují tvorbu vlastního obsahu bez ohledu na to, zda jde o text, hudbu, video, kód, objekt, nebo jen prostou myšlenku**. Důležitou součástí je sdílení znalostí a tvůrčí energie prostřednictvím setkávání lidí s lidmi a předávání znalostí a dovedností.“

Podpora kreativity a nutnost disponovat vhodnými prostory prakticky umožňujícími vznik nových kulturních hodnot je dále zachycena i ve vizi knihoven v roce 2030, viz zejména s. 34:

- „**Knihovny** udržují kontinuitu lidského poznání, **podporují kreativitu** a aktivní prožití volného času.“
- „**Knihovny podněcují a podporují vznik nových kulturních hodnot** poskytováním informací, prostoru a vybavení, ale i přímou spoluprací a propojováním tvůrců s veřejností. K tomu jsou v knihovnách dostupné příjemné a bezbariérové prostory, ve kterých poskytují

veřejnosti služby kompetentní zaměstnanci. Tyto **prostory** slouží pro pořádání kulturních akcí, **nabízejí možnost vytvářet vlastní díla nebo se nechat inspirovat již vzniklým kulturním bohatstvím.**“

Kromě prostor je nezbytná také přítomnost pracovníků s odpovídajícími schopnostmi a dovednostmi, viz též s. 34: „V knihovnách pracují lidé, kteří se vzdělávají, jsou kreativní a nebojí se své nápady uplatnit v praxi.“

Mezi strategické cíle koncepce patří mj. cíle „pro knihovny působící v obcích budovat multifunkční prostory s potřebným vybavením, které slouží veřejnosti ke kreativnímu trávení volného času“ a „vybavovat knihovny nejnovějšími technologiemi, které uživatelům umožní rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a současným kulturním formám v širokém rozsahu“ (s. 34–35).

Cílem je rovněž dosáhnout toho, **aby byly knihovny vnímány „jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra“** a zdůrazňuje se, že **na jejich činnosti se aktivně podílejí obyvatelé** (s. 37).

Nepřekvapí, že jedním z opatření, která mají přispět k naplnění cílů koncepce, je „[p]odporovat spolupráci knihoven s paměťovými institucemi, neziskovými organizacemi a sdruženími, **zapojit knihovny do struktur kreativních a kulturních průmyslů**, při plánování akcí a projektů vycházet z místních potřeb, zdrojů a místního potenciálu“ (s. 39).

Z dalších opatření, na jejichž realizaci by se mělo přímo podílet Ministerstvo kultury, lze zmínit následující:

- **„Podporovat výstavbu, rekonstrukci a vybavování knihoven jako komunitních, vzdělávacích a kulturních center**, využít možnosti financování rozvoje knihoven z programu IROP, finančně podporovat investiční projekty knihoven v krajích, prostřednictvím společných memorand a smluv zajistit spolupráci na rovině ústředních orgánů státní správy a možnost dotací pro knihovny a jejich zajištění pro rozvoj komunitních a vzdělávacích činností“ (s. 51);
- **„Zvýšit dostupnost knihoven pro osoby ohrožené sociálním a digitálním vyloučením a zlepšit vybavení knihoven potřebnými technologiemi“** (s. 52).

Jedním z indikátorů úspěšné realizace koncepce je **rostoucí počet knihoven, které mají dostatečné prostorové zajištění svých vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit, a vývoj v časové řadě** (s. 52).

Lze tedy shrnout, že **podpora kulturních a kreativních center může významným způsobem přispět k úspěšnému naplnění stávající koncepce rozvoje knihoven.**

Nyní se podívejme na to, jak bychom s těmito podněty mohli pracovat v knihovnické praxi.

Uplatnění v knihovnách malých obcích

Z hlediska knihoven v malých obcích (do pěti až deseti tisíc obyvatel) připadá v úvahu mj.:

1. **vylepšení a rozšíření stávající nabídky takto zaměřených aktivit/akcí**, tj. např. výtvarných či divadelních workshopů (to může vyžadovat nové vybavení a/nebo ad hoc zajištění vybavení pro konkrétní akce/aktivity např. ze strany lektora);

2. **vytvoření speciálního prostoru** (angl. makerspace) **pro realizaci těchto aktivit;**
3. **vytvoření kreativního/coworkingového prostoru;**
4. **vznik programu pro více institucí.**

Předpokladem pro realizaci většiny výše popsaných aktivit jsou **vhodné prostory**, tj. může být třeba vznik nových prostor knihovny nebo adaptace těch stávajících, a **především jejich udržitelnost v čase**. Vedle nutnosti obměňovat vybavení je ve většině případů navíc nutné počítat i s **náklady na lektory atd. a zvážit i dostatečný rozsah otevírací doby, popř. zajistit možnost provozu bez přítomnosti knihovníka**.

Může být také užitečné určitým způsobem rozlišovat mezi **volnočasovým využitím knihovny** (tj. např. tvůrčí prostor navštěvuji ve svém volném čase a zabývám se něčím, co s mou prací v zásadě nesouvisí) a **využitím pro realizaci pracovních aktivit** (např. žívím se jako výtvarník a tvůrčí prostor využívám k tvorbě výrobků, které potom prodávám např. v e-shopu nebo na trzích, nebo jsem spisovatel a do knihovny chodím psát).

V malých obcích nemusí mít smysl realizovat velké projekty vhodné pro větší sídla (např. kreativně zaměřené coworkingové prostory; na druhou stranu v některých případech mohou mít smysl i v menších obcích, neboť práci z domova lze v principu realizovat odkudkoliv, což někoho může [inspirovat k tomu, že se přesune právě na venkov](#) [11]) a **projekty s finančně náročným provozem, který by nemusel být do budoucna udržitelný**. Pro menší obce mohou být vhodnější menší projekty (vyšší částky naopak mají smysl v případě, že jde o stavební úpravy).

Pokud jde o kulturní a kreativní centra, může být výhodné, pokud jsou v obci služby knihovny zařazeny pod širěji pojatou organizační složku či samostatný subjekt typu kulturní středisko, kulturní zařízení apod. Příklady jsou k dispozici např. v [seznamu institucionálních \(kolektivních\) členů SKIP](#) [12] (nejlépe vyhledání výrazu „kultur“).

Níže uvádíme příklady dokumentů vztahujících se ke kulturním a kreativním centrům v zahraničí i u nás a konkrétní příklady těchto center. Příklady jsou pracovní rozděleny do čtyř skupin uvedených výše.

Vylepšení a rozšíření stávající nabídky akcí/aktivit

Inspirativní mohou být výsledky průzkumů, viz např. články [Public libraries as a venue for cultural participation in the eyes of the visitors](#) [13] či [Libraries as participants in cultural tourism](#) [14], ale také text [Visual and Performing Arts in Libraries: An Interpretation of the Library Bill of Rights](#) [15], tedy interpretace Listiny práv knihoven (Library Bill of Rights), s níž pracuje [Asociace amerických knihoven](#) [16] (American Library Association), z hlediska výtvarného a scénického umění.

Z konkrétních příkladů můžeme zmínit projekty [Libraries as Cultural Hubs](#) [17] (Dorset, Spojené království; viz i web [The Arts Development Company](#) [18]), [Cultural Hubs](#) [19] (St Helens, Spojené království) či [Rural Arts Project](#) [20] (Kalifornie, USA). Podnětná může být i [systematická spolupráce knihoven s dalšími kulturními institucemi](#) [21] (Tennessee, USA) nebo z českého prostředí [web Co dokáže knihovna?](#) [22]

Vytvoření speciálního prostoru pro realizaci těchto aktivit

Úvodem poznamenejme, že v tomto případě jde o částečný překryv s programem VISK, konkrétně s [podprogramem VISK 3](#) [23].

K získání obecného přehledu doporučujeme začít u [hesla tvůrčí prostor](#) [24] v České terminologické

databázi knihovnictví a informační vědy (TDKIV), seznámit se se [základní typologií tvůrčích prostorů v knihovnách](#) [25] a nahlédnout do knihy [Re-making the library makerspace : critical theories, reflections, and practices](#) [26], jejíž součástí (na s. 167–182) je i kapitola Supporting Making in Libraries Rather than Makerspaces: Rethinking the (Maker)Space for Rural Libraries, či do článku [Rural librarians' perspectives on makerspaces and community engagement](#) [27].

Z konkrétních příkladů můžeme jmenovat [mobilní tvůrčí prostor postupně využívaný více venkovskými knihovnami](#) [28] (Nebraska, USA) či prostory v českých knihovnách, jejichž přehled byl prezentován na [semináři Jak v knihovně budovat makerspace a jak uspět se žádostí o dotaci ve VISK 3](#) [29], který se konal v listopadu 2021. Upozorňujeme také na [speciálně zařízené místnosti a speciální vybavení v Městské knihovně Písek](#) [30] (viz podrobněji [samostatný článek v č. 2/2019](#) [31]) a na [Dílnu Městské knihovny v Praze](#) [32].

Vytvoření kreativního/coworkingového prostoru

Pokud se týká vytvoření kreativního/coworkingového prostoru, doporučujeme přehled [Becoming a Creative Hub for Your Community](#) [33] (mimočodem na snímcích 42–44 je doplněn o konkrétní příklady), příspěvky [Libraries as Co-working Spaces](#) [34] či [Make Your Library a Welcoming Coworking Space: Suggestions to Get Started, Even on a Small Budget](#) [35] nebo i diplomovou práci [Creative spaces in Dublin public libraries through the lens of the four-spaces model](#) [36]. Je možné se také podívat na video [The Role of Public Libraries as Coworking Spaces in Building Businesses & Communities with Reece Samuels](#) [37] nebo se prostřednictvím textu [Why do people use co-working spaces instead of libraries?](#) [38] zamyslet nad rozdíly mezi běžnými coworkingovými prostory a těmi v knihovnách.

Z českého neknihovnického prostředí může být užitečným zdrojem [přehled coworkingových prostorů v ČR](#) [39] nebo [kreativní hub KUMST](#) [40] (Brno); z knihovnického prostředí jistě zaujme [informace o coworkingových místech v Městské knihovně Písek](#) [41].

Vznik programu pro více institucí

Pokud jde o program, který využívá více institucí, lze uvést průzkum [Public Libraries Universal Culture Offer](#) [42] (Spojené království; viz i [podrobnější shrnutí](#) [43]; v průzkumu je zmíněno i několik konkrétních programů pro více institucí, např. [Art of Libraries](#) [44]).

Dále se lze inspirovat programy [Culture Pass](#) [45] (New York, USA) či [Children's Art in Libraries Programme a iniciativou Creative Hub](#) [46] (Irsko).

Doplňkové zdroje

Jako doplňkové zdroje k tématu mohou posloužit zdroje vztahující se k větším kulturním a kreativním centrům (tzv. hubům), ke konverzím průmyslových objektů, ale i existující prostory řady knihoven.

Větší kulturní a kreativní centra

Prozkoumat můžete [sít kulturních center v Evropě](#) [47] či [sít tzv. kreativních hubů v Evropě](#) [48]. K dispozici je i [přehled nástrojů pro kreativní huby](#) [49], mj. [praktický návod, jak postupovat při zakládání kreativního hubu](#) [50] (mimočodem na snímku č. 4 je obsažena i definice kreativního hubu) či [náhled na problematiku kreativních hubů v malých a středních městech](#) [51]. Zmínit lze i [bakalářskou práci Kulturní a kreativní centra v Evropě](#) [52] (věnuje se mj. terminologii a – jak již název napovídá – situaci v zahraničí).

Z konkrétních příkladů těchto center jmenujme [Novou Cvernovku](#) [53] (Bratislava), [Živý Zlín](#) [54] (Zlínský kraj), [Ostravici](#) [55] (Moravskoslezský kraj), [Dizajnpark](#) [56] (Karlovarský kraj; v tomto případě ještě doplňme, že inspirativní může být velmi práce s velmi malým prostorem), [komunitní a kreativní centrum Plechářna](#) [57] (hl. m. Praha; k dispozici je i [starší studie o kreativní Praze 14](#)

[58]) nebo příklady uvedené ve [starším přehledu realizovaných a zamýšlených projektů krajů](#) [59].

Konverze průmyslových objektů

Připomeňme, že tématu konverzí průmyslových objektů byla na konferenci Architektura knihoven, která proběhla 8. června 2022, věnována [samostatná přednáška, kterou si připravil Jan Červinka z Městské knihovny Nymburk](#) [60]:

Řada konkrétních příkladů je obsažena v publikaci [Industriální situace: místo, tvar, program \(konverze z původních průmyslových objektů\)](#) [61], kterou obrželi účastníci 11. valné hromady SKIP a výše zmíněné konference Architektura knihoven.

Pro ilustraci zmiňme alespoň několik ukázek:

- multifunkční objekt [Kotelna Železný Brod](#) [62] (Liberecký kraj; viz též s. 58-61 publikace *Industriální situace*);
- kulturní a společenské centrum a multifunkční prostor [Kotelna Libčice](#) [63] (Středočeský kraj; viz též web [Uhelný mlýn](#) [64] a s. 98-103 publikace);
- prostor pro společenské a kulturní akce [Dřevouhelná vysoká pec v Šindelové](#) [65] (Karlovarský kraj; viz též s. 174-177 publikace);
- komunitní prostor s podnikatelským inkubátorem Art & Digital Lab [H40](#) [66] (hl. m. Praha; viz též s. 182-185 publikace).

Prostory knihoven

Z hlediska prostor knihoven můžeme upozornit mj. na kapitulu [Cultural spaces in the city. Reflections on the architecture and the program of libraries](#) [67] z knihy *Starchitecture(s): figures d'architectes et espace urbain*, příspěvek o kulturní rozmanitosti v knihovnách [Learning, Encountering, and Exploring: Libraries Making Space for Cultural Diversity](#) [68] nebo projekt OCLC [Smart Libraries Create Smart Spaces](#) [69] (včetně [sady nástrojů](#) [70]), který je sice více zaměřen na vzdělávání než na kulturní oblast, ale lze identifikovat [podnětné styčné body](#) [71].

Přínosné může být seznámení se s [regionálním kulturním centrem s knihovnou v Komló](#) [72] (Maďarsko; viz též stručné shrnutí na s. 22-23 publikace [Rural Revitalization for Cultural Heritage](#) [73]). Inspirativní mohou v určitých ohledech být také např. [knihovna \(mediatéka\) a klasické kulturní centrum v Lisses](#) [74] (Francie), [knihovna a spíše též klasické kulturní centrum v Kodani](#) [75] (Dánsko), [knihovna a kulturní centrum dlrLexicon](#) [76] (Irsko; viz též [web knihovny](#) [77]) či [knihovna a kulturní centrum v Melville](#) [78] (Austrálie; nyní v procesu vzniku).

Z ČR lze jmenovat např.:

- [kulturní, společenské a vzdělávací centrum v Kasejovicích](#) [79] (Plzeňský kraj);
- [společenské centrum v Bělé nad Svitavou](#) [80] (Pardubický kraj);

- [víceúčelový sál v Ostrožské Nové Vsi](#) [81] (Zlínský kraj);
- výstavní sály ve [Velkém Meziříčí](#) [82] (Kraj Vysočina), [Ostrově](#) [83] (Karlovarský kraj) či [Lipníku nad Bečvou](#) [84] (Olomoucký kraj);
- společenské sály v [Poděbradech](#) [85] (Středočeský kraj), [Hlučově](#) [86] (Olomoucký kraj) nebo [Ostopovicích](#) [87] (Jihomoravský kraj; nyní v procesu vzniku).

Závěrem

Přestože jsme si při zpracovávání tohoto přehledu nekladli za cíl úplnost (její dosažení by s ohledem na šíři tématu ani nebylo reálně dosažitelné), doufáme, že poslouží jako určité vodítko pro knihovny, které uvažují o podání projektu do výzvy pro malé knihovny v rámci Národního programu obnovy, ale i např. pro knihovny, jež uvažují o obohacení své nabídky v kulturně-kreativní oblasti obecně. Příklady ze zahraničí ukazují, že jde o potenciál, který lze proměnit v reálné inovativní projekty a služby.

V souvislosti s rolí kultury a kreativity ve městech ve připomínáme ještě konferenci Do černého 2022, na níž byla věnována pozornost mj. právě hledání odpovědí na tuto otázku:

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1/kulturni-kreativni-centra-inspirace-ze>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1/kulturni-kreativni-centra-inspirace-ze>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/jansova-linda>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/richter-vit>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/kulturni-kreativni-centra>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/tvoreni>
- [8] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-1/pripravuje-se-vyzva-ministerstva-kultury-pro>
- [9] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0818&from=EN#_blank
- [10] <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepcie-rozvoje-knihoven-2021-2027>
- [11] <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/diky-home-office-se-mladi-vraceji-na-venkov-40403886>
- [12] <https://www.skipcr.cz/kontakty/kolektivni-clenove>
- [13] <http://dx.doi.org/10.7220/2029-8668.11.06>
- [14] https://www.researchgate.net/publication/328725965_Libraries_as_participants_in_cultural_tourism
- [15] <https://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill/interpretations/arts>
- [16] <https://www.ala.org/>
- [17] <https://www.dorsetcouncil.gov.uk/-/libraries-as-cultural-hubs>
- [18] <https://theartsdevelopmentcompany.org.uk/libraries-as-cultural-hubs/>
- [19] <https://dcmslibraries.blog.gov.uk/2016/08/31/cultural-and-creative-enrichment-how-libraries-deliver/>
- [20] <https://voiceofsandiego.org/2019/07/09/culture-report-access-to-the-arts-in-rural-communities/>

- [21] <https://www.alsc.ala.org/blog/2018/08/getting-creative-with-partnerships-public-libraries-and-community-arts-organizations/>
- [22] <https://codokaze.knihovna.cz/>
- [23] <https://visk.nkp.cz/visk-3-informacni-centra-verejnych-knihoven-ickekn>
- [24] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000017187&local_base=KTD
- [25] <https://designinglibraries.org.uk/index.asp?PageID=1488>
- [26] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000092573&local_base=KKL
- [27] <https://doi.org/10.1002/pa2.351>
- [28] <https://thejournal.com/articles/2019/02/21/rural-libraries-hosting-movable-makerspaces.aspx>
- [29] <https://bulletinskip.skipcr.cz/node/883>
- [30] <https://www.knih-pi.cz/o-knihovne/02-o-knihovne-01-sluzby/>
- [31] <https://bulletinskip.skipcr.cz/node/602>
- [32] <https://www.mlp.cz/cz/pobocky/ustredni-knihovna-dilna/>
- [33] <https://www.slideshare.net/ALAELearningSolutions/becoming-a-creative-hub-for-your-community-july-2019>
- [34] <https://blog.techsoup.org/posts/libraries-as-co-working-spaces>
- [35] <https://www.demcointeriors.com/blog/coworking-space/>
- [36] <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-23406>
- [37] <https://youtu.be/L-P2phn4dfU>
- [38] <https://coworkers.lu/en/why-do-people-use-co-working-spaces-instead-of-libraries/>
- [39] <https://navolnenoze.cz/blog/coworkingy/>
- [40] <https://www.kumstbrno.cz/>
- [41] <https://www.knih-pi.cz/nabizime/coworking/>
- [42] <https://www.librariesconnected.org.uk/resource/universal-culture-offer-overview>
- [43] <https://www.librariesconnected.org.uk/sites/default/files/Public%20Libraries%20Universal%20Culture%20Offer%20summary%20report.pdf>
- [44] <https://www.librariesconnected.org.uk/content/better-tv-art-libraries-gloucestershire>
- [45] <https://www.giarts.org/leveraging-libraries-cultural-engagement>
- [46] <http://www.dublincityartsoffice.ie/supporting-communities/programmes-for-children-young-people/childrens-art-in-libraries-programme>
- [47] <https://encc.eu/>
- [48] <http://creativehubs.net/>
- [49] http://creativehubs.net/tools-learning_echn/
- [50] http://creativehubs.net/uploads/Creative_HubKit.pdf
- [51] http://creativehubs.net/uploads/hubs_in_small_and_medium_cities.pdf
- [52] <https://is.muni.cz/th/d1i4g/>
- [53] <https://novacvernovka.eu/>
- [54] <https://www.zlin.eu/zivy-zlin-kulturni-a-kreativni-centrum>
- [55] <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/aktualne/z-casti-ostravici-bude-kreativni-centrum>
- [56] <https://supermarketwc.cz/>
- [57] <http://www.plecharnacernymost.cz/>
- [58] <https://www.soc.cas.cz/en/publication/praha-14-je-kulturni>
- [59] <https://www.kreativnicesko.cz/prehled-regionalnich-subjektu-pro-kko>
- [60] <https://www.skipcr.cz/dokumenty/fabriky-nadrazi-knihovny-konverze-prumyslovych-staveb-pro-kulturni-ucely>
- [61] https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003393893&local_base=CNB
- [62] <https://www.archiweb.cz/b/rekonstrukce-objektu-kotelny-v-zeleznem-brode>
- [63] <https://www.archiweb.cz/b/kotelna-rekonstrukce-kotelny-na-restauraci-a-multifunkcni-sal>
- [64] <http://www.uhelnymlyn.cz/>
- [65] https://www.hut-sindelova.cz/%20a%C2%A0https://cs.wikipedia.org/wiki/Vysok%C3%A1_pec_v_%C5%A0indelov%C3%A9
- [66] <https://h40.cz/>
- [67] https://www.researchgate.net/publication/284502408_Cultural_spaces_in_the_city_Reflections_on_the_architecture_and_the_program_of_libraries
- [68] <https://blogs.ifla.org/lpa/2021/05/21/learning-encountering-and-exploring-libraries-making-space-for-cultural-diversity/>
- [69] <https://www.webjunction.org/explore-topics/smart-spaces.html>
- [70] <https://www.webjunction.org/news/webjunction/toolkit-creating-smart-spaces.html>
- [71] <https://www.webjunction.org/news/webjunction/activate-your-space-programming.html>

- [72] <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/REFREsh-D.T3.4.3-Pilot-Action-Report-Komlo-HU.pdf>
- [73] <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Story-brochure-refreSH-2020-9-16-cor2-nomarks.pdf>
- [74] <https://www.archdaily.com/112856/media-library-and-cultural-centre-barbotin-gresham-architects>
- [75] <https://www.archdaily.com/771659/library-and-culture-centre-primus-architects>
- [76] <https://designinglibraries.org.uk/index.asp?PageID=626>
- [77] <https://libraries.dlrcoco.ie/using-your-library/find-your-library/dlr-lexicon>
- [78] <https://www.melvillecity.com.au/our-city/future-vision/library-and-culture-centre>
- [79] <https://www.kasejovice.cz/cs/kulturne-spolecenske-centrum/R44-A0/>
- [80] <https://www.obec-bela.cz/knihovna-a-sc-1/spolecenske-centrum-sc/>
- [81] <https://architektura.knihovny.cz/novaves.html%20a%C2%A0https://www.skipcr.cz/dokumenty/real-obecniho-uradu-ostrozska-nova-ves>
- [82] <https://www.knihovnavm.cz/navstevnik/vystavni-sal>
- [83] <https://mkostrov.cz/index.php?l=cs&p=vystavni-sal-oranzerie&statistika=1>
- [84] <https://www.mek-lipniknb.cz/vystavni-sal-domecek/mek-lipnik-n-b-dom-3/>
- [85] https://knihovnapodebrady.cz/vismo/galerie2.asp?id_org=200274&id_galerie=1012
- [86] <https://www.designmag.cz/architektura/97219-obecni-urad-hluchov-nabizi-po-rekonstrukci-take-knihovnu-a-spolecensky-sal-s-vycepem.html>
- [87] <https://nasregion.cz/ostopovice-se-dockaji-nove-knihovny-267319/>